

Głowacki, W. W.

Robert Rembieliński (1894-1975)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/1, 81-86

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROBERT REMBIELIŃSKI
1894—1975

W dniu 7.VIII.1975 r. zmarł w Łodzi wybitny historyk farmacji, prof. dr Robert Rembieliński. W okresie lat międzywojennych należał on do nielicznych specjalistów z tego zakresu, zaś w latach po II wojnie światowej był najstarszym przedstawicielem historyków farmacji polskiej.

Urodził się 27.III.1894 r. w Łodzi z ojca Roberta i matki Pauliny z domu Mieczynskiej. Posiadając wykształcenie średnie, zdobyte w mieście rodzinnym, zapisał się na studia farmaceutyczne w Uniwersytecie Warszawskim. Ukończył je w 1924 r. Jako stypendysta wyjechał następnie do Francji, aby pod kierunkiem prof. Grélot w Nancy przygotować rozprawę doktorską, której tematem była analityka tłuszczu w maśle. Obszerna praca, wyróżniona odznaczeniem, ukazała się w Nancy w 1926 r. Po powrocie do Łodzi Robert Rembieliński zajął się początkowo wyłącznie kierownictwem rodzinnej apteki, aby następnie od 38 roku życia — poświęcić się badaniom historycznym. W czasie okupacji hitlerowskiej został z rodziną wywieziony do Generalnej Guberni, gdzie w początkowym okresie nie mógł stworzyć dla swych najbliższych znośnych warunków bytowania. Po zakończeniu wojny był współorganizatorem Wydziału Farmaceutycznego na nowo powstającym Uniwersytecie Łódzkim, prowadząc na nim — później zaś na Akademii Medycznej — zajęcia ze studentami. Jako emerytowany nauczyciel akademicki zmarł w swym rodzinnym mieście.

Życie tego cenionego historyka i pedagoga wypełniała praca zawodowa, organizacyjna, społeczna i pisarska.

Porzuciwszy w latach 50-tych kierownictwo apteki, sprawował przez pewien czas obowiązki wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego. Szczególnie duże zasługi położył jednak jako organizator i wy-

kładowca swego ukochanego przedmiotu, jakim była dla niego historia farmacji. Kiedy po II wojnie światowej — w myśl decyzji władz Polski Ludowej — miało w Łodzi powstać studium farmaceutyczne, Robert Rembieliński zasiadał w czteroosobowej komisji, która organizowała od podstaw Wydział Farmaceutyczny. Wszystkie swe siły poświęcił, aby w jak najkrótszym czasie można było przystąpić do dydaktyki. Dziekan — prof. Jan Muszyński — powierza mu wykłady z propedeutyki i historii farmacji, a później również prelekcje z deontologii oraz organizacji i zasad służby farmaceutycznej. Prof. Rembieliński wyjeżdżał również — nie szczędząc sił — z wykładami do Wrocławia i Poznania, aby zastąpić tam wykładowców.

Skromny z początku Gabinet Historii Farmacji w Łodzi wkrótce rozszerza się i przekształca w Zakład, zaś w 1959 r. powstaje Katedra Historii Farmacji z własną biblioteką, archiwum i zbiorami muzealnymi. Była to pierwsza i jedyna wówczas placówka tego rodzaju w Polsce. Działalność profesora przypadła bowiem na okres niezintegrowanych jeszcze dyscyplin naukowych na wyższej uczelni. Robert Rembieliński działający od roku akademickiego 1946/47 jako zastępca profesora, zostaje w 1956 r. mianowany docentem, a w sześć lat później zyskuje tytuł profesora nadzwyczajnego. I chociaż w 1964 r. przechodzi na emeryturę, to jeszcze nadal przez dwa następne lata — prowadzi wykłady akademickie.

Dwudziestoletnia prawie praca dydaktyczna i wychowawcza z młodzieżą stanowi obszerny rozdział w pracowitym życiu R. Rembielińskiego. Czuwał on nad wieloma pracami naukowymi: był kierownikiem 28 prac magisterskich, promotorem 4 rozpraw doktorskich, opiekunem pracy habilitacyjnej i recenzentem drugiej.

Swój zapał naukowo-organizacyjny przynosi profesor również na teren ogólnokrajowy. Już w latach międzywojennych odczuwał potrzebę utworzenia Podsekcji Muzealnej przy Warszawskim Towarzystwie Farmaceutycznym, która miała m.in. za zadanie zbierać z całego kraju okazy dla projektowanego w stolicy muzeum farmaceutycznego. W okresie powojennym prof. Rembieliński jest inicjatorem i długoletnim przewodniczącym Sekcji Historii Farmacji przy Polskim Towarzystwie Farmaceutycznym; sekcja ta rozrosła się później — i dała początek Zespołowi Sekcji Historycznych przy Oddziałach tego Towarzystwa (1956—1964—1973). Sekcję Historii przy Oddziale Łódzkim Towarzystwa prowadził profesor aż do ostatniej chwili swego życia.

Gorąco popierana przez prof. Rembielińskiego idea utrwalenia działalności społecznej i patriotycznej farmaceutów w czasie okupacji hitlerowskiej oraz sprawa obierania przez apteki patronów z galerii zasłużonych w historii przedstawicieli nauki i zawodu — były stopniowo realizowane i są nadal kontynuowane.

Z chwilą zorganizowania — głównie własnymi siłami — w 1957 r. Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny, którego przewodniczącym był przez 11 lat, prof. Rembieliński rozszerzył swe zainteresowania na zagadnienie całego dawnego lecznictwa w województwie łódzkim, referując parokrotnie na zjazdach stan badań z tego zakresu i publikując na powyższy temat artykuły w czasopiśmie naukowych.

Po nawiązaniu kontaktu z najstarszym towarzystwem francuskim — Société d'Histoire de la Pharmacie — profesor zostaje wkrótce jego członkiem. A kiedy w 1956 r. powstaje Académie Internationale de la

Pharmacie i kiedy na jego członków rzeczywistych zostaje powołanych po dwóch przedstawicieli z każdego kraju, Robert Rembieliński wchodzi również do ich grona. Reprezentuje m.in. farmację polską na zjeździe Towarzystwa Farmaceutycznego z NRD w Erfurcie (1956) i na kongresie Fédération Internationale Pharmaceutique, odbytym w Brukseli (1958), gdzie zapoznaje obcokrajowców z zasobem inwentarowym krakowskiego Muzeum Farmacji. Treść tego referatu była również rozpowszechniona w periodyku francuskim i amerykańskim.

W latach 30-tych bierze prof. Rembieliński aktywny udział w założeniu i dalszym rozwoju Towarzystwa Przyjaciół m. Łodzi, miejscowego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego oraz w działalności Polskiego Powszechnego Towarzystwa Farmaceutycznego, które skupiało głównie właścicieli aptek. Oddział w Łodzi tego ostatniego Towarzystwa wywodził się z dawniejszego Łódzkiego Stowarzyszenia Aptekarzy. Jego przeszłości poświęcił profesor kilka artykułów historycznych, szczególnie zaś istniejącej w jego ramach Sekcji Naukowej. W tych latach na szpaltach „Wiadomości Farmaceutycznych” rejestruje R. Rembieliński przejawy życia organizacyjno-zawodowego na terenie ziemi łódzkiej, podobnie jak po II wojnie światowej — wszelkie ważniejsze osiągnięcia naukowe i wydarzenia na łódzkiej wyższej uczelni. Ilość tych utrważeń przekracza liczbę 30. Obok pracy kierowniczej w aptece prof. Rembieliński wygłasza na terenie organizacji farmaceutycznych wykłady i prowadzi przez pewien czas sekcję analizy miareczkowej.

Prof. Rembieliński był również autorem artykułów popularnonaukowych zamieszczanych w miejscowej prasie codziennej, wygłaszał przemówienia w radiu oraz opracował scenariusz do filmu o polskiej farmacji.

Brał również czynny udział w życiu politycznym odrodzonej Polski, działając w Stronnictwie Demokratycznym i współpracując przy organizowaniu w Łodzi jego klubu.

Zdobywszy metodyczne przygotowanie na kursie archiwistycznym, któremu patronowało Polskie Towarzystwo Historyczne, prof. Rembieliński rozpoczął już w 1932 r. kwerendy w archiwach warszawskich i w archiwum łódzkim. Ich efektem wydawniczym są dwie pozycje, które zawsze cenić będziemy za ich odkrywczosć i wartości poznawcze. Jest to monograficzne opracowanie powstania od 1823 r. łódzkiej osady sukienniczej; została tu przy tym ukazana osoba przodka autora, zasłużonego prezesa województwa mazowieckiego, który na początku XIX w. realizował w Królestwie Polskim hasło uprzemysłowienia kraju. Praca pt. *Rajmund Rembieliński. Budowniczy Łodzi przemysłowej*, ukazała się na łamach „Rocznika Łódzkiego”. Druga monografia dotyczyła aptek łódzkich, których początek datuje się od 1830 r.; nosiła ona tytuł: *Zarys historyczny powstania i rozwoju aptek łódzkich*. Temat ten został podjęty równocześnie przez M. Balberyskiego. Oba opracowania ukazały się prawie równocześnie, a prof. Muszyński poprzestał wówczas tylko na lakonicznym stwierdzeniu, że to „omal nie bliźniaczo podobne do siebie wypracowania kronikarskie”. Tymczasem są to cenne prace źródłowe i jakkolwiek dotyczą tego samego tematu, to stwierdzić trzeba, że nawzajem się uzupełniają.

Dalsze prace prof. Rembielińskiego pogłębiały wiedzę z zakresu historii farmacji. Dotyczyły one m.in. organizacji służby farmaceutycznej na początku XIX w. i znaczenia pierwszych towarzystw farma-

ceutycznych dla nauki polskiej. Wartościową pozycją jest praca o naukowej farmacji warszawskiej i o zasługach dla niej prof. Teofila Leśńskiego. Szczególnie obszernie zostało przedstawione stanowisko tego ostatniego wobec teorii chemicznych, panujących w połowie XIX w. Największym zainteresowaniem prof. RembIELIŃSKIEGO cieszyły się zresztą dzieje farmacji nowoczesnej, tj. okres, w którym zaczęła się rozwijać instytucjonalna nauka farmaceutyczna.

Dla nowo wstępujących adeptów farmacji profesor ogłosił rady praktyczne przy wyborze zawodu (1948), dorzucając nowe wskazówki do dawnych — podanych przez prof. Bronisława Koskowskiego. Ostatnim zaś sformułowaniem jego poglądów był wykład o roli i zadaniach historii farmacji w wykształceniu zawodowym i działalności obywatelskiej.

Szczególne zdolności wykazywał prof. RembIELIŃSKI w syntetycznym przedstawianiu zagadnień historycznych. Dowodem tego są szkice dotyczące udziału farmaceutów w ruchach rewolucyjnych, dróg rozwojowej farmacji polskiej, dziejów polskiej farmacji, zagadnień historycznych farmacji w Związku Radzieckim oraz kształtowania się historii farmacji w Polsce jako dyscypliny naukowej. Ostatnio wymieniona praca jest również pierwszym śmiałym ujęciem rozwoju polskiej historiografii farmaceutycznej.

Najpoważniejszą publikacją Roberta RembIELIŃSKIEGO jest podręcznik historii farmacji powszechnej i polskiej wydany w roku 1963. Poza pochodzącą z międzywojennego okresu próbą takiego opracowania pióra B. Koskowskiego oraz zarysu historii farmacji napisanym w 1959 r. przez Czesława Fink-Finowickiego, polska literatura nie miała w zasadzie podręcznika z tego zakresu, służącego do celów dydaktycznych. Przypomnijmy, że drugie po 9 latach wydanie *Historii farmacji* R. RembIELIŃSKIEGO, którego współautorką jest córka profesora, dr Barbara Kuźnicka, wydanie — mające nowoczesny układ treści i nowe uzupełniające rozdziały, zajmuje poczesne miejsce wśród tego rodzaju podręczników opublikowanych w innych językach i przynosi chlubę historiografii polskiej.

W publikacji autorzy zestawiają na 24 stronach bibliografię z zakresu historii farmacji, która wyszczególnia również podstawowe dzieła z historii całej medycyny — związane z historią farmacji oraz która zestawia najważniejsze pozycje obcojęzyczne historiografii farmaceutycznej.

Spośród pozycji publicystycznych pióra R. RembIELIŃSKIEGO należy jeszcze odnotować 13 biogramów farmaceutów i przedstawicieli świata lekarskiego. Cała działalność pisarska zmarłego wynosi ponad 85 pozycji, na które składają się wydawnictwa zwarte, prace i artykuły naukowe oraz inne publikacje, drukowane w czasopiśmie polskich i zagranicznych.

Za swą działalność i aktywność zmarły prof. RembIELIŃSKI był wielokrotnie odznaczany. Otrzymał odznakę Akademickiego Koła Farmaceutycznego „Lechia”, które skupiało wychowanków łódzkich, odznakę 25-lecia Stronnictwa Demokratycznego, Zasłużonego dla rozwoju województwa katowickiego, honorową odznakę m. Łodzi, odznakę resortu zdrowia „Za wzorową pracę w służbie zdrowia” i odznakę 1000-lecia Państwa Polskiego. Polskie Towarzystwo Historii Medycyny mianowało go w 1973 r. swym członkiem honorowym. Również Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne wyróżniło go medalem

Ignacego Łukasiewicza, a wysuniętego przez Oddział Łódzki tego Towarzystwa wniosku o nadanie mu członkostwa honorowego Zarząd Główny nie zdążył zaakceptować za życia profesora. Poza tym władze państwowe odznaczyły go dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi.

Farmacja polska straciła człowieka szlachetnego i gorliwego propagatora zawodu, który brał aktywny udział w życiu społecznym i naukowym nie tylko środowiska łódzkiego. Położył on szczególnie duże zasługi w zakresie historii farmacji.

W. W. Głowacki

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH PUBLIKACJI
PROF. DR. ROBERTA REMBIELIŃSKIEGO

1. *Influence de l'alimentation avec les tourteaux de coton et de sésame sur la composition de la matière grasse du beurre.* Nancy 1926, 120 s. (Praca na stopień doktora farmacji).
2. *Rajmund RembIELiński. Budowniczy Łodzi przemysłowej.* „Rocznik Łódzki”. T. 3:1933. Odb. 4°, 4 nrb + 57 s. 9 ilustr.
3. *Rzut oka na działalność Łódzkiego Stowarzyszenia Aptekarzy w ciągu ćwierćwiecza.* „Wiadomości Farmaceutyczne”. T. 61:1934 nr 31 s. 444—446, nr 32 s. 457—459.
4. *Zarys historyczny powstania i rozwoju aptek łódzkich.* 1934, 8°, 62 s. ilustr. bibliogr.
5. *Przed dwudziestu laty. Przyczynek do historii aptek łódzkich.* „Wiadomości Farmaceutyczne”. T. 63:1936 nr 51—52 s. 750—751.
6. *Józef Raciborski.* „Kurier Łódzki” 1936 nr 12 z 12.I.
7. *Śp. dr med. Stanisław Skalski.* „Wiadomości Farmaceutyczne” T. 64:1937 nr 7 s. 83—84.
8. *Trzydzieści lat aptekarstwa łódzkiego.* „Kronika Farmaceutyczna” T. 38:1939 nr 8 s. 116 oraz „Kurier Warszawski” 1939 nr 76 z 17.III.
9. *Geneza wielkiej Łodzi.* „Tygodnik Demokratyczny” 1945 nr 7 s. 4, nr 8 s. 4.
10. *Rys historyczny Naukowej Sekcji Farmaceutycznej.* „Farmacja Polska” T. 2:1946 nr 1—2 s. 11—14 oraz „Tygodnik Demokratyczny” 1945 nr 26 s. 7, nr 27 s. 6—7.
11. *Nazwy ulic w Łodzi w świetle historii.* „Panorama” Łódź 1946 nr 357.
12. *Michał Lipiec.* „Farmacja Polska” T. 3:1947 nr 4 s. 156.
13. *O wyborze zawodu farmaceuty.* Łódź 1948, 35 s. Z cyklu „Wybór zawodu” T. 1.
14. *Tradycje naukowe i społeczne farmacji łódzkiej.* „Farmacja Polska” T. 4: 1948 nr 2 s. 70—73.
15. *Teofil Lesiński na tle naukowej farmacji warszawskiej w wieku XIX.* „Farmacja Polska” T. 5:1949 nr 5 s. 167—169, nr 6 s. 228—232, nr 7 s. 274—273, nr 8 s. 306—312, nr 9 s. 347—349, nr 10 s. 385—392. Odb. Warszawa 1949 8°, 113 s. ilustr. bibliogr.
16. *Krótki zarys dziejów farmacji w Polsce.* W: „Rocznik Farmaceutyczny” 1949/50. Warszawa 1950 s. 232—245.
17. *Zagadnienie farmacji w Związku Radzieckim.* „Farmacja Polska” T. 6:1950 nr 11 s. 420—423.
18. *Udział farmaceutów w ruchach rewolucyjnych.* „Farmacja Polska” T. 7:1951 nr 3 s. 31—34.
19. *Mgr Stanisław Lichtson.* „Farmacja Polska” T. 7:1951 nr 9 s. 247.
20. *Z karty żałobnej. (Józef Cymer).* „Farmacja Polska” T. 7:1951 nr 6 s. 147.

21. Zgon prof. inż. Władysława Karaffy-Korbutta. „Farmacja Polska” T. 7:1951 nr 8 s. 218—219.
22. Mgr Wiktor Wagner. „Farmacja Polska” T. 7:1951 nr 9 s. 246—247.
23. Docent dr farm. Maksym Nikonorow — profesorem Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Łodzi. „Farmacja Polska” T. 8:1952 nr 10 s. 395—396.
24. (Ignacy Łukasiewicz — streszczenie odczytu). Wieczór ku czci Ignacego Łukasiewicza. „Farmacja Polska” T. 9:1953 nr 12 s. 298—299.
25. Tematyka prac historycznych z zakresu farmacji. W: Pamiętnik II Ogólnopolskiego Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, Łódź 29—30 maja 1954 r. Warszawa 1955 s. 21—22.
26. Z dziejów organizacji służby farmaceutycznej w początkach XIX wieku w Polsce. „Acta Poloniae Pharmaceutica” T. 13:1956 nr 7 s. 585—594.
27. Pamięci Jana Muszyńskiego (1884—1957). „Acta Poloniae Pharmaceutica” T. 15:1957 nr 4 s. 241—250.
28. Rola pierwszych polskich towarzystw farmaceutycznych w rozwoju farmacji naukowej. W: IV Naukowy Zjazd Farmaceutyczny w Gdańsku 1958.
29. Muséé d'Histoire de la Pharmacie en Pologne. „Revue d'Histoire de la Pharmacie” 1958 nr 150.
30. Prof. dr Adam Czartkowski. „Farmacja Polska” T. 14:1958 nr 12 s. 211—212.
31. Zastugi prof. dra J. Muszyńskiego w dziedzinie historii farmacji. „Farmacja Polska” T. 14:1958 nr 20 s. 337—340.
32. Muzeum Historyczne Farmacji w Polsce. „Farmacja Polska” T. 14:1958 nr 23 s. 402.
33. Sprawozdanie z działalności Sekcji Historii Farmacji PTF. „Farmacja Polska” T. 15:1959 nr 20 s. 372—373.
34. Polish Museum of Pharmacy (Cracow). „Pharmacy History” (Madison) 1960 nr 5 s. 4.
35. Zofia Jerzmanowska. „Farmacja Polska” T. 16:1960 nr 6 s. 121.
36. Jan Muszyński 1884—1957. Warszawa 1960, 28 s. ilustr. Życiorysy zasłużonych farmaceutów.
37. Sekcja Historii Farmacji (1959—1960). W: Biuletyn Zjazdu Nauk. Pol. Tow. Farm. w Poznaniu 1960.
38. Drogi rozwoju farmacji naukowej w Polsce. „Farmacja Polska” T. 17:1961 nr 6 s. 113—121.
39. Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej w Łodzi (1945—1950—1960). „Farmacja Polska” T. 17:1961 nr 18 s. 371—376.
40. Zagadnienie ochrony zdrowia w okręgu łódzkim w świetle prac Katedry Historii Farmacji. W: VI Nauk. Zjazd Pol. Tow. Farm. we Wrocławiu 1962.
41. Historia farmacji. Warszawa 1963, 8°, 240 s. ilustr., bibliogr.
42. Une histoire de la pharmacie polonaise. „Revue d'Histoire de la Pharmacie” 1963 nr 178.
43. Kształtowanie się historii farmacji jako dyscypliny naukowej. W: Nauki farmaceutyczne w XX-leciu Polski Ludowej. Kraków 1964 s. 156—171.
44. Łódź jako przedmiot badań w zakresie historii nauk medycznych. W: Łódź jako przedmiot badań naukowych. Łódź 1964 s. 191—204.
45. Współautor: Kuźnicka Barbara: Historia farmacji. Wyd. 2. Warszawa 1972, 455 s. ilustr., bibliogr.